

GIÁO DỤC NĂNG LỰC GIAO TIẾP ỨNG XỬ VĂN MINH CHO HỌC SINH TIỂU HỌC QUA TIẾT SINH HOẠT LỚP

Nguyễn Võ Mỹ Duyên

Trường Tiểu học Trần Quang Cơ, Quận 10, Thành phố Hồ Chí Minh

Email: nvmyduyen6598@gmail.com

Tóm tắt: Năng lực giao tiếp ứng xử văn minh là một trong những năng lực xã hội quan trọng cần được hình thành cho học sinh tiểu học. Bài viết tập trung làm rõ cơ sở lý luận về khái niệm, biểu hiện của năng lực này và vai trò của tiết sinh hoạt lớp như một kênh giáo dục hiệu quả. Trên cơ sở đó, tác giả đề xuất một số nguyên tắc tổ chức hoạt động giáo dục trong tiết sinh hoạt, đồng thời gợi ý các hình thức tổ chức cụ thể nhằm giúp học sinh rèn luyện hành vi ứng xử đúng mực, giao tiếp lịch sự, hình thành thói quen phản hồi tích cực trong tương tác xã hội. Bài viết góp phần cung cấp hướng tiếp cận khả thi cho giáo viên tiểu học trong việc giáo dục kỹ năng sống, phát triển phẩm chất và năng lực học sinh theo định hướng Chương trình giáo dục phổ thông 2018.

Từ khóa: giao tiếp văn minh, học sinh tiểu học, kỹ năng sống, sinh hoạt lớp, ứng xử

CIVILIZED COMMUNICATION COMPETENCY EDUCATION FOR PRIMARY SCHOOL STUDENTS THROUGH HOMEROOM PERIODS

Nguyen Vo My Duyen

Tran Quang Co Primary School, District 10, Ho Chi Minh City

Email: nvmyduyen6598@gmail.com

Abstract: Polite and civil communication is one of the essential social competencies that should be developed in primary school students. This article aims to clarify the theoretical foundations of this competence, including its definition and key behavioral indicators, as well as the role of class meetings as an effective channel for character education. Based on this foundation, the article proposes several principles for organizing educational activities during class meetings, and suggests specific forms of implementation to help students practice appropriate behavior, communicate respectfully, and form positive response habits in social interactions. The article contributes a feasible pedagogical approach for primary school teachers in teaching life skills and fostering students' qualities and competencies in alignment with the 2018 General Education Curriculum.

Keywords: civil communication, classroom meetings, life skills, primary students, social behavior

Nhận bài: 10/05/2025

Phản biện: 13/06/2025

Duyệt đăng: 17/06/2025

I. ĐẶT VẤN ĐỀ

Trong bối cảnh đổi mới giáo dục theo định hướng phát triển phẩm chất và năng lực học sinh, việc giáo dục kỹ năng sống, đặc biệt là năng lực giao tiếp ứng xử văn minh, ngày càng trở nên thiết yếu ở cấp tiểu học. Đây không chỉ là yêu cầu từ Chương trình Giáo dục phổ thông 2018 mà còn là nhu cầu thực tiễn nhằm hình thành cho học sinh những hành vi phù hợp trong giao tiếp học đường và ngoài xã hội (University of San Diego, 2025).

Thực tế cho thấy, tiết sinh hoạt lớp là một hoạt động thường xuyên, gần gũi có tiềm năng trở thành một kênh hiệu quả để giáo dục hành vi và kỹ năng giao tiếp cho học sinh. Ngoài ra, tiết sinh hoạt lớp không chỉ giúp học sinh đánh giá hoạt động học tập trong tuần mà còn góp phần xây dựng môi trường học tập tích cực, phát triển phẩm chất như đoàn kết, chia sẻ và kỹ năng giao tiếp cơ bản (Nguyen et al., 2023).

Tuy nhiên, hiện nay việc khai thác tiết sinh hoạt lớp để giáo dục kỹ năng sống và giao tiếp

văn minh vẫn còn hạn chế, thường chỉ dừng lại ở việc tổng kết tuần hay nhắc nhở kỉ luật, thiếu các hoạt động phát triển kỹ năng mềm cho học sinh. Do vậy, bài viết này làm rõ cơ sở lý luận về năng lực giao tiếp ứng xử văn minh và vai trò của tiết sinh hoạt lớp trong giáo dục kỹ năng; từ đó đề xuất nguyên tắc tổ chức và một số hình thức cụ thể nhằm giúp học sinh tiểu học rèn luyện giao tiếp lịch sự, ứng xử văn minh và xây dựng môi trường giao tiếp tích cực, phù hợp với định hướng chương trình phổ thông mới.

II. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

2.1. Phương pháp nghiên cứu

Bài viết sử dụng phương pháp nghiên cứu lý luận và phương pháp phân tích nội dung để làm rõ cơ sở khoa học của việc giáo dục năng lực giao tiếp ứng xử văn minh cho học sinh tiểu học thông qua tiết sinh hoạt lớp. Tác giả tiến hành tổng hợp các tài liệu chuyên ngành, văn bản chương trình giáo dục phổ thông hiện hành, các công trình

ngiên cứu trong và ngoài nước có liên quan đến kỹ năng sống, giao tiếp học đường và tổ chức hoạt động giáo dục ở bậc tiểu học. Bên cạnh đó, phương pháp quan sát sự phạm và phân tích kinh nghiệm thực tiễn giảng dạy cũng được vận dụng nhằm gợi ý các hình thức tổ chức tiết sinh hoạt lớp khả thi, phù hợp với đặc điểm tâm lý lứa tuổi học sinh tiểu học và điều kiện thực tiễn của nhà trường hiện nay.

2.2. Khái niệm và biểu hiện của năng lực giao tiếp ứng xử văn minh

Trong môi trường giáo dục tiểu học, năng lực giao tiếp ứng xử văn minh là một năng lực nền tảng thuộc nhóm năng lực xã hội, góp phần quan trọng vào việc hình thành nhân cách, điều chỉnh hành vi và xây dựng mối quan hệ tích cực cho học sinh. Đây là năng lực giúp học sinh thể hiện thái độ tôn trọng, lịch sự, có trách nhiệm trong lời nói và hành vi khi giao tiếp với thầy cô, bạn bè, người lớn và cộng đồng xung quanh.

Theo Nguyễn Ánh Tuyết (2018), giao tiếp văn minh không chỉ là việc sử dụng từ ngữ đúng mực, lễ phép, mà còn bao hàm khả năng biết lắng nghe, chia sẻ, đồng cảm, xin lỗi và cảm ơn đúng lúc, đúng đối tượng. Nó phản ánh sự phát triển hài hòa giữa nhận thức, cảm xúc và hành vi xã hội. Năng lực này không bộc lộ một cách tự nhiên, mà cần được giáo dục, rèn luyện và hình thành thông qua môi trường tương tác có định hướng, đặc biệt là trong trường học.

Ở học sinh tiểu học, năng lực giao tiếp ứng xử văn minh được thể hiện thông qua các hành vi cụ thể, như: Biết chào hỏi, cảm ơn, xin lỗi đúng lúc và phù hợp ngữ cảnh giao tiếp; Lắng nghe khi người khác nói, không chen ngang hoặc ngắt lời; Biết sử dụng lời nói tích cực, thân thiện, không dùng ngôn ngữ xúc phạm hay gây tổn thương; Cư xử hòa nhã, biết chia sẻ, hợp tác và giải quyết mâu thuẫn bằng cách thỏa thuận, tránh phản ứng bộc phát; Tôn trọng sự khác biệt và biết điều chỉnh hành vi khi được gợi ý.

Từ góc nhìn tâm lý học phát triển, Vygotsky (1978) cho rằng năng lực giao tiếp của trẻ em được hình thành thông qua tương tác xã hội và có thể phát triển mạnh mẽ nếu được hỗ trợ đúng lúc từ người lớn và môi trường học tập. Vì vậy, việc tổ chức các hoạt động giáo dục trong nhà trường, đặc biệt là trong tiết sinh hoạt lớp có ý nghĩa quan trọng trong việc hình thành năng lực giao tiếp ứng xử văn minh cho học sinh.

2.3. Vai trò của tiết sinh hoạt lớp trong giáo dục kỹ năng giao tiếp ứng xử

Tiết sinh hoạt lớp là một hoạt động giáo dục giàu tiềm năng trong việc hình thành và phát triển các kỹ năng sống cần thiết cho học sinh tiểu học, đặc biệt là năng lực giao tiếp ứng xử văn minh. Với đặc điểm linh hoạt, gần gũi và không bị ràng buộc bởi khuôn mẫu dạy học hàn lâm, sinh hoạt lớp tạo ra không gian an toàn và cởi mở để học sinh bộc lộ suy nghĩ, cảm xúc, đồng thời thực hành các hành vi ứng xử phù hợp trong môi trường học đường.

Khác với các tiết học mang tính định lượng, tiết sinh hoạt lớp tập trung vào yếu tố định tính – nơi mà học sinh có thể chia sẻ, phản ánh, tự đánh giá và điều chỉnh hành vi thông qua trải nghiệm thực tế. Đây là môi trường lý tưởng để giáo viên tổ chức các hoạt động như đóng vai, xử lý tình huống, thảo luận nhóm, diễn đàn mini... nhằm giáo dục kỹ năng giao tiếp một cách nhẹ nhàng nhưng hiệu quả. Theo Nguyen et al., (2023), khi được tổ chức theo hướng trải nghiệm, sinh hoạt lớp không chỉ giúp học sinh phát triển các phẩm chất như đoàn kết, chia sẻ, mà còn nâng cao khả năng ứng xử tích cực, xây dựng văn hóa lớp học lành mạnh.

Không chỉ được khẳng định trong nghiên cứu trong nước, vai trò của tiết sinh hoạt lớp trong phát triển kỹ năng giao tiếp cũng được làm rõ trong các tiếp cận giáo dục quốc tế. Eredics (2021) nhấn mạnh rằng những hoạt động như “class meetings” hay “morning meetings” nếu được tổ chức thường xuyên sẽ thúc đẩy sự phát triển kỹ năng xã hội toàn diện ở học sinh, bao gồm lắng nghe, diễn đạt cảm xúc, hợp tác và giải quyết xung đột. Thông qua đó, học sinh dần hình thành thói quen giao tiếp tích cực, biết lắng nghe, phản hồi đúng mực và xây dựng mối quan hệ học đường tích cực.

Như vậy, tiết sinh hoạt lớp không chỉ là nơi tổng kết hoạt động tuần, mà cần được tái thiết kế trở thành không gian giáo dục kỹ năng sống hiệu quả. Đây chính là “vùng chuyển tiếp mềm” giữa nhận thức và hành vi, nơi học sinh không chỉ biết thế nào là giao tiếp văn minh, mà còn được thực hành và chuyển hóa nó thành thói quen thường nhật.

2.4. Nguyên tắc và định hướng xây dựng hoạt động giáo dục giao tiếp văn minh trong tiết sinh hoạt lớp

Để hoạt động giáo dục giao tiếp ứng xử văn

minh trong tiết sinh hoạt lớp đạt hiệu quả, việc thiết kế nội dung và tổ chức cần tuân thủ một số nguyên tắc sư phạm cơ bản, đồng thời định hướng rõ ràng về mặt mục tiêu, nội dung và phương pháp triển khai. Đây là cơ sở để giáo viên chủ nhiệm không chỉ dừng lại ở việc quản lý lớp, mà trở thành người kiến tạo môi trường giáo dục hành vi ứng xử tích cực.

Nguyên tắc 1: Lấy học sinh làm trung tâm, coi trọng trải nghiệm cá nhân

Hoạt động cần được thiết kế dựa trên đặc điểm tâm lý lứa tuổi tiểu học, khuyến khích học sinh bày tỏ suy nghĩ, cảm xúc, chia sẻ trải nghiệm của bản thân. Thay vì truyền đạt một chiều, giáo viên nên tạo cơ hội để học sinh được “sống trong tình huống” và tự rút ra bài học giao tiếp qua thực hành.

Nguyên tắc 2: Đảm bảo tính gần gũi, thực tiễn và phù hợp với hoàn cảnh học sinh

Các tình huống, nội dung đưa vào sinh hoạt lớp nên xuất phát từ chính đời sống học đường: tranh giành đồ chơi, xung đột trong chơi nhóm, không lắng nghe bạn, nói chuyện thiếu lễ phép với thầy cô... Những điều gần gũi, quen thuộc thường là “đất diễn” tốt nhất để giáo dục hành vi ứng xử.

Nguyên tắc 3: Kết hợp giáo dục hành vi với giáo dục cảm xúc và giá trị sống

Bên cạnh việc rèn kỹ năng lời nói, hành vi, các hoạt động trong tiết sinh hoạt lớp cần hướng đến việc bồi dưỡng những giá trị nền tảng như tôn trọng, yêu thương, đồng cảm và trách nhiệm. Đây là chiều sâu cần thiết để giao tiếp ứng xử văn minh không chỉ dừng ở hình thức mà lan tỏa từ nhận thức đến hành động.

Định hướng xây dựng hoạt động: Từ các nguyên tắc trên, giáo viên cần định hướng hoạt động sinh hoạt lớp theo các chủ đề kỹ năng cụ thể (ví dụ: Biết nói lời xin lỗi, Biết từ chối lịch sự, Biết góp ý đúng cách...), theo chuỗi thời gian (theo tuần/tháng), hoặc tích hợp theo sự kiện trong năm học (như 20/11, Tết, tổng kết học kỳ...). Việc xây dựng hệ thống hoạt động chủ điểm như vậy giúp việc giáo dục giao tiếp văn minh diễn ra liên tục, có kế hoạch và phù hợp với tiến trình phát triển tâm lý – xã hội của học sinh tiểu học.

2.5. Gợi ý một số hình thức tổ chức tiết sinh hoạt lớp nhằm giáo dục giao tiếp ứng xử văn minh

Để giáo dục giao tiếp ứng xử văn minh cho học sinh tiểu học đạt hiệu quả, giáo viên không chỉ cần

hiểu rõ nội dung giáo dục mà còn phải lựa chọn những hình thức tổ chức phù hợp với đặc điểm lứa tuổi, điều kiện lớp học và mục tiêu từng chủ điểm. Việc đổi mới tiết sinh hoạt lớp theo hướng phát triển năng lực giao tiếp cần được thực hiện một cách có hệ thống, linh hoạt nhưng nhất quán.

Thứ nhất, tổ chức hoạt động đóng vai và xử lý tình huống giao tiếp. Đây là hình thức giàu tính trải nghiệm, giúp học sinh được “sống trong tình huống”, tự nhận diện hành vi chưa phù hợp và rút ra cách ứng xử đúng mực. Giáo viên đưa ra các tình huống cụ thể gắn với thực tế lớp học như: mâu thuẫn trong nhóm, không xin lỗi khi làm bạn buồn, nói chen trong giờ học... Sau khi học sinh đóng vai, cả lớp cùng thảo luận để đánh giá cách ứng xử và tìm phương án giải quyết văn minh hơn. Hình thức này không chỉ phát triển năng lực giao tiếp mà còn rèn kỹ năng tự điều chỉnh hành vi và đồng cảm với người khác.

Thứ hai, tổ chức diễn đàn lớp: “Điều em muốn nói”. Diễn đàn này là không gian mở để học sinh chia sẻ suy nghĩ, cảm xúc, những điều khiến các em vui hoặc buồn trong tuần. Trong không khí tôn trọng và không phán xét, học sinh có thể nói về những điều còn vướng mắc trong giao tiếp với bạn bè, thầy cô, gia đình... Giáo viên đóng vai trò hướng dẫn, gợi mở cách nhìn đa chiều, giúp học sinh học cách nói ra vấn đề một cách tích cực và tiếp nhận phản hồi từ người khác. Diễn đàn không chỉ rèn luyện ngôn ngữ giao tiếp, mà còn nuôi dưỡng sự chân thành, lắng nghe và xây dựng lòng tin trong tập thể lớp.

Thứ ba, sử dụng trò chơi giao tiếp có chủ đích. Những trò chơi được thiết kế nhằm rèn kỹ năng giao tiếp như: “Tôi nói - bạn phản hồi”, “Chiếc ghế nóng”, “Đúng hay sai?”, “Thử thách lời nói dễ nghe”,... sẽ tạo không khí sôi nổi, thu hút học sinh tham gia tích cực. Quan trọng hơn, các trò chơi giúp học sinh thực hành kỹ năng: chờ đến lượt, dùng lời nói lịch sự, diễn đạt ý kiến, góp ý đúng cách... một cách tự nhiên, dễ tiếp nhận. Trò chơi là phương tiện giáo dục mềm mại nhưng đầy hiệu quả nếu giáo viên biết định hướng mục tiêu rõ ràng.

Thứ tư, tổ chức tiết sinh hoạt theo chủ đề kỹ năng giao tiếp. Thay vì chỉ tập trung vào nhận xét tuần, giáo viên có thể xây dựng chủ điểm kỹ năng cho từng tháng như: “Lắng nghe tích cực”, “Xin lỗi đúng lúc”, “Nói lời cảm ơn”, “Cử xử khi bất đồng ý kiến”... Mỗi chủ đề có thể

gắn với các hoạt động tương ứng: xử lý tình huống, trò chơi, phiếu phản hồi, nhật ký hành vi... Cách tổ chức này tạo mạch liên kết trong giáo dục kỹ năng, giúp học sinh được lặp lại, luyện tập, khắc sâu kỹ năng theo tiến trình phát triển nhận thức.

Thứ năm, lồng ghép hình thức tự đánh giá và cam kết điều chỉnh hành vi. Cuối mỗi tiết sinh hoạt, học sinh viết hoặc trình bày ngắn gọn: “Một điều con đã làm tốt trong tuần qua” và “Một điều con sẽ cố gắng thay đổi tuần tới”. Giáo viên có thể hướng dẫn học sinh sử dụng mẫu cam kết hoặc nhật ký hành vi đơn giản. Hình thức này phát huy tính tự giác, giúp học sinh biết soi lại bản thân và xây dựng kế hoạch thay đổi hành vi phù hợp. Qua thời gian, các em hình thành thói quen phản tỉnh và nâng cao năng lực tự quản trong giao tiếp hằng ngày.

III. KẾT LUẬN

Trong hành trình hình thành nhân cách cho học sinh tiểu học, năng lực giao tiếp ứng xử văn minh giữ vai trò như một nền tảng thiết yếu, không chỉ giúp các em xây dựng mối quan hệ tích cực trong trường học mà còn chuẩn bị cho các tương tác xã hội bền vững trong tương lai. Tiết sinh hoạt lớp nếu được tổ chức với chủ đích giáo dục rõ ràng sẽ không còn là hoạt động tổng kết đơn thuần, mà trở thành “không gian học tập mềm” để học sinh luyện tập hành vi, điều chỉnh cảm xúc và trải nghiệm giao tiếp một cách tự nhiên. Chính tại nơi đó, những giá trị như tôn trọng, đồng cảm, lắng nghe và tự điều chỉnh hành vi được gieo trồng bền vững qua từng tuần học. Để nâng cao hiệu quả giáo dục kỹ năng giao tiếp trong nhà trường, các nghiên cứu tiếp theo của tác giả sẽ tiếp cận từ góc độ thực nghiệm sư phạm, đo lường tác động của từng mô hình hoạt động cụ thể, từ đó góp phần hoàn thiện hệ thống giải pháp giáo dục hành vi phù hợp với tâm lý học đường hiện đại.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- Bộ Giáo dục và Đào tạo. (2018). *Chương trình giáo dục phổ thông 2018*.
- Eredics, N. (2021). *9 ways to teach social skills in your classroom*. Reading Rockets.
- Nguyen, T. H. H., Bui, T. D. N., & Nguyen, N. L. (2023). Organizing class meeting for primary students in Vietnam with the approach of learning through play. *International Journal of Educational and Social Science Research*, 6(3), 343–352. <https://doi.org/10.37500/IJESSR.2023.6327>
- Nguyễn Ánh Tuyết. (2018). *Giáo dục kỹ năng sống cho học sinh tiểu học*. Hà Nội: NXB Đại học Sư phạm.
- University of San Diego. (2025). *Why schools need to teach life skills*. San Diego: University of San Diego.
- Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Cambridge, MA: Harvard University Press.